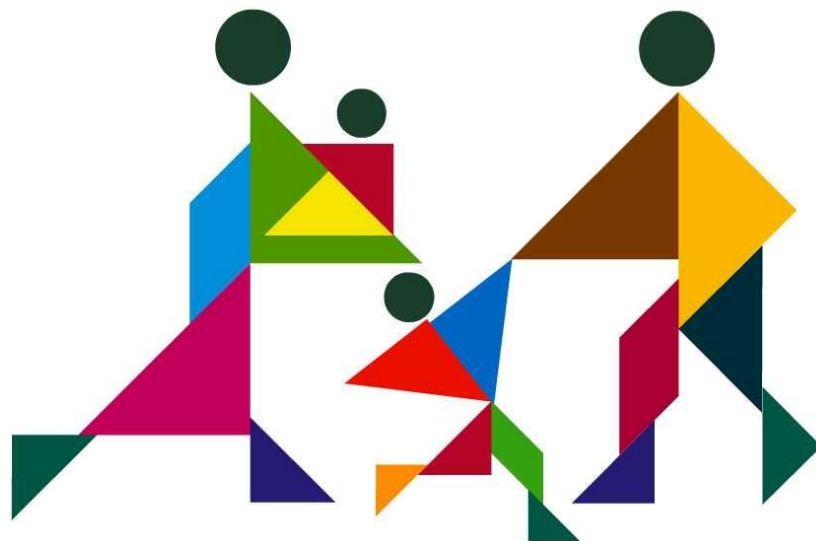

PERINATALNO STANJE NA KOSOVU OD 2000 – 2004

Septembar 2005

UNMIK

Ministarstvo Zdravlja

WHO

unicef

Izvestaj pripremili:

Prof. asc. dr. Shefqet Lulaj, Predsednik Saveta za Zdravlje Majke i Deteta na Kosovu

Dr. Agron Gashi, Program sluzbenik, Odsek za Zdravlje i Ishranu, UNICEF – Kancelarija na Kosovu

Dr. Lulzim Çela, Zdravstveni radnik, Majka i dete, Ministarstvo Zdravlja

Dr. Skender Sylja, Predstavnik Kancelarije, Svetske Zdravstvene Organizacije

Dr. Syheda Latifi – Hoxha, Sef jedinice materinstva i GYN/OBS Klinici u Pristini

Dr. Mynevere Hoxha, Sef jedinice novorodjencadi i GYN/OBS Klinici u Pristini

Prof. Assoc. Dr. Mujë Shala, Sef Centra za prevremene porodjaje i neonatalogiju u Pristini

Prof. Assoc. Dr. Merita Koçinaj-Berisha, Nacionalni Institut za Javno Zdravlje

Dr. Visare Mujko-Nimani Nacionalni Program Sluzbenik

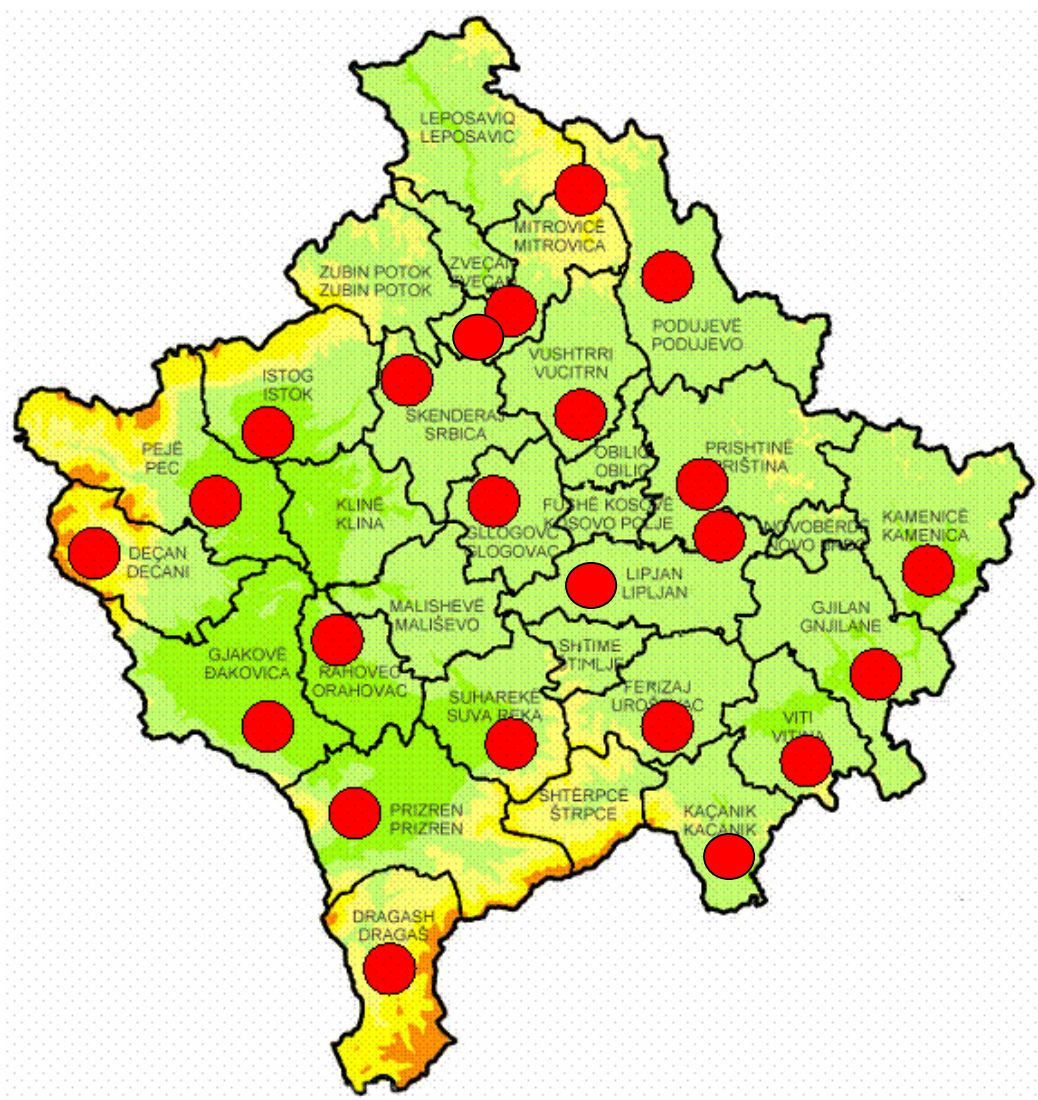
Dr. Njazi Shala, Predsednik Asocijacija Pedijatara Kosova

Prof. ass. dr. Sejdullah Hoxha, Predsednik Asocijacije Ginekologa i Akusera Kosova

Stampanje izvestaja podrzano od strane UNICEF-a na Kosovu

Sadržaj	
Priznanje	iv
Uopšteno.....	1
Uvod.....	2
Perinatalni podaci od 2000 do 2004 godine	4
Metodologija	4
Glavni perinatalni indikatori na Kosovu.....	5
Ljudski faktori	6
Zdravstvena oprema	6
Prijavljeni broj porodjaja za godine 2000-2004.....	7
Stopa Perinatalnog Mortaliteta 2000 – 2004.....	9
Stopa mrtvorodjenja od 2000 do 2004 godine.....	12
Stope rane smrti kod novorodjencadi od 2000 do 2004	14
Stopa mortaliteta majki.....	14
Preporuke	19
Aneks 1. AKTIVNOST PORODILISTA NA KOSOVU, 2000 – 2001 – 2002 – 2003 – 2004	20
Aneks 2. AKTIVNOST PORODILISTA NA KOSOVU, JANUAR – DECEMBAR 2004.....	21
Reference	22

Mapa porodilista na Kosovu¹

¹ Trenutno pod administracijom Ujedinjenih Nacija na Kosovu

Priznanje

Perinatalni izveštaj pripremila je grupa autora i uz podršku of Dr.Ramadan Haljimija, Dr.Sami Rexhepi, Dr.Ali Berisha, Dr.Adem Nura, Dr.Pal Lekaj, Dr.Jakup Dobraja, Gdja.Shpresa Ajazi, Gdja. Sabile Namani, Dr.Curr Gjocaj, Dr.Drita Fazliju, Gdja.Halime Klisurica, Marokanska Bolnica, Dr.Blerim Feka, Dr.Agim Zahiti, Gdja.Shemsije Kutllovci, Dr.Ismet Miftari, Dr.Ibrahim Rexha, Dr.Lumturije Muja, Dr.Qele Alijaj, Dr.Ahmet Dukaj, Dr.Ahmet Asllani, Dr.Mergime Batusha, Dr.Adem Kafexholli, Dr.Fellanza Gjergjizi, Dr.Shahzije Vuçiterna, Dr.Adem Halitaj, Dr.Fehmi Bojaxhiu, Dr.Tefik Dermaku, Dr.Bajram Syla, Dr.Reshat Sokoli, Dr.Zeqir Gerbeshi, Dr.Njazi Luma i drugi zdravstveni radnici koji su aktivno ucestvovali u prikupljanju podataka i podrzavali proces prikupljanja podataka.

Zeleli bismo da iskoristimo ovu priliku da izrazimu iskrenu zahvalnost na njihovoj aktivnoj podrsci i razumevanju.

Nadamo se da ce ovaj izveštaj biti od pomoci za dalje programno planiranje na polju zdravlja majke i deteta, popunjavajuci postojeći nedostatak podataka prikazivajuci vitalne indikatore i zdravlju majke i deteta.

Uopšteno

Jedan od najvećih izazova za kosovsko medicinsko društvo i međunarodne organizacije je poboljšanje zdravstvenog statusa populacije naročito i stanju zdravlja majke i deteta.

Sest godina nakon konflikta na Kosovu, konačni status Kosova još uvek nije proglašen i postoji nedostatak tačnih demografskih i ostalih podataka i zdravstvenoj situaciji.

Nedostatak vitalnih pokazatelja i zdravlju majke i deteta prostaje jedna od najvažnijih tema. Cilj ovog izveštaja je da predstavi i oceni perinatalnu situaciju na Kosovu od 2000. do 2004. godine.

Podaci su uzeti iz sala za porodjaje i matičnih knjiga rođenih. Formulari podataka su prikupljeni od starne osoblja i porodilistima. Podaci su također prikupljeni iz Odseka za novorođence Pedijatrijske Klinike u Pristini, koliko se odnosi na broj novorođencadi i smrti novorođencada. Nedostaju regularni podaci iz Ginekološko-akuserke klinike i Severnoj Mitrovici i Gračanici. Nisu prikupljeni podaci u porodajima u kući niti porodajima u privatnim klinikama.

Definicije i pokazatelji su bazirani na Planiranju porodice, Zdravlja Majke i Deteta i Reproductivnog Zdravlja, koji su korišćeni u regionalnoj kancelariji WHO za Evropu.

Glavni perinatalni pokazatelji na Kosovu od 2000 do 2004 godine dati su u sledećoj tabeli :

	2000	2001	2002	2003	2004
Ukupan broj porodjaja	39 091	39 578	35 399	31 932	30 925
Ukupan broj žive novorođencadi	38 907	39 506	35 271	31 815	30 852
Ukupan broj mrtvorodjenja	572	579	527	517	452
Stopa mrtvorodjenja	14.5	14.4	14.7	15.9	14.4
Ukupan broj mrtve novorođencadi	577	574	444	375	352
Rana stopa mortaliteta novorođencadi	1.48	1.45	1.26	11.8	11.4
Perinatalna stopa mortaliteta	29.1 per 1000	28.7 per 1000	27.1 per 1000	27.6 per 1000	25.6 per 1000
Stopa carskog reza	7.5	9.1	10.3	11.3	12.3
Odnos polova	1.08	1.09	1.06	N/I	1.06

Uvod

1999 godine, Kosovo je doslo pod administraciju Misije Ujedinjenih Nacija na Kosovu-UNMIK u saradnji sa Evropsko Unijom (EU) i Organizacijom za Bezbednost i Saradnju Evrope (OEBS)

Kosovo ima površinu od 10.908 km² i populacija je 2.1 miliona sudeci po izveštaju UNMIK-a sa izbora 2000. I pored toga nema tacnih podataka, ocenjeni presek uzrasta populacije dati je u tabeli 1 ispod:

Tabela 1. Generalne cifre populacije po uzrastu na Kosovu, 2000

	Totalna populacija	Populacija uzrasta ispod 15 god.	Populacija uzrasta ispod 5 god.	Populacija uzrasta ispod 1 god.
Broj osoba	2.105.000	736.750	252.600	46.310
Postotak ukupne populacije	100 %	35 %	12 %	2.2 %

Kosovo je karakterisano nedostatkom demografskih podataka. Poslednji opste prihvaceni popis izvršen je 1981. sudeci po procenama Kosovo ima populaciju od preko 2 miliona.

Majcinski, perinatalni i detinji zdravstveni status žena i dece na Kosovu je veoma siromasan u odnosu na ostatak Evrope. Visoka stopa mortaliteta majki i dece prikazuje potrebu za poboljšanjem pristupa, ulaganjem i kvalitet servisa za zaštitu, detektovanje i lečenje zdravstvenih problema koji se javljaju tokom trudnoce, porodjaja.

Stopa mortaliteta novorodjencadi (SMN) procenjena je na 49 od 1000 žive rođene dece (Demografska i Zdravstvena anketa - 2003) dok je ispod 5 stopa mortaliteta 69 na 1000. Perinatalni mortalitet za 2004 god. je 25.6 na 1000 što predstavlja pad i odnosu na 29.1 na 1000 i 2000. godini.

Prosečna stopa uvećanja je 2.01 %. Takođe je procenjeno da 26 % populacije su žene u uzrastu trudnica.

Populacija Kosova je mlada, sa prosekom starosti od 25 godina. Više od pola populacije je ispod 25 godina starosti i samo 8 odsto je preko 60 godina starosti. Žene u uzrastu trudnica (15-45) predstavlja 56 % ženske populacije. Prosečan broj glava po porodici je 7.

2000. godine izdata Regulacija UNMIK-i 2000/10 ovlastila je bivši Odsek za Zdravlje i Društvenu Zaštitu da razvije zdravstvene politike. Na osnovu ovoga Odsek za Zdravlje izdao je «Zdravstvenu Politiku za Kosovo-2001» koja bi predvodila razvoj Zdravlja na Kosovu i prvi objekat politike je Zdravi Pocetak u Zivotu.

Ekonomski, Kosovo je jedan od najmanje razvijenih u najsiromasnijih delova Evrope. Nedostatak ekonomskog razvoja takođe utice na zdravstveni sektor sa većinom indikatora daleko od razvijenih zemalja. Bruto Domacih proizvoda je i 2003 790 USD dolara. Nedavni podaci Svetske Banke pokazuju postotak ljudi koji živi u potpunoj bedi se povećao sa 12 odsto i 2000. na 15 odsto i 2003. god. Nezaposlenost je veoma zastupljena, sa 57 odsto populacije bez radnog mesta. Najviše je zastupljena među ženama i mladim ljudima čiji je broj blizu 70 odsto.

Perinatalni mortalitet prikazuje smrt koja se pojavljuje tokom pozne trudnoce (nakon 22 nedelje od zaceca) tokom rođenja i tokom prve nedelje od rođenja (0-6 dana). Nedovoljno izveštavanje u vitalnim događajima od strane zdravstvenih institucija izaziva poteškoće i procenjivanju perinatalnog mortaliteta. WHO, UNICEF i UNFPA su pokušali da reše problem prikupljanjem podataka i perinatalnim indikatorima od 2000. god. Izveštaj ne pokriva porodjaje kod kuće i u privatnim klinikama.

Primećena perinatalna stopa bila je 29,2 i 2000. dok za 2004. god. iznosi 25.6 na 1000 rođenja. Primećeno je da su cifre mnogo više u odnosu na Zapadnu Evropu i ovo mora biti objašnjeno kroz posebne studije i jedan od mogućih razloga je neodgovarajuća postporodjajna nega.

Rast perinatalnog mortaliteta tokom poslednje četiri godine je okarakterisan staticnim mrtvorodjenjima i lako umanjena srtnost perinatalog i natalnog doba ukazujući na dalje edukativne i kliničke pokušaje u podršku i poterbi za poboljšanjem neonatalne nege na Kosovu.

2004.god. Ministarstvo Zdravlja u nizu proteklih organizovanih konferencija od strane WHO i UNICEF-a u saradnji sa Kosovskim Savetom za zdravlje majke i deteta, Kosovskom Ginekološkom Asocijacijom Kosovskom Pedijatrijskom asocijacijom i uz podršku Kosovske Kancelarije UNICEF-a je organizovalo Perinatalnu Konferenciju.

2005 god. Ministarstvo Zdravlja uz podršku UNFPA/ Svajcarskog Crvenog Krsta, u saradnji sa ostalim relevantnim institucijama i organizacijama je stvorilo radnu grupu za razvoj i u okvirili Reproductivnu Zdravstvenu Startegiju i trenutno je u finalnom stadijumu za okoncanje Zakona i Reproductivnom Zdravlju.

Svetski Dan Zdravlja 2005. bio je fokusiran na materinso i deticije zdravlje motom "Ucinite svaku majku i dete vaznim" za ovu priliku oranizovana je kampanja i konferencija vodjena od Ministarstva Zdravlja- Odsek za zdravlje majke i deteta u saradnji sa raznim relevantnim institucijama i veoma aktivno podrzanih od strane WHO UNICEF i UNFPA. Ova konferencija okupila je vladu, organizacije profesionalce i lokalno drustvo i omogucila prezentaciju perinatalne situacije na Kosovu 2004. izdajuci razlicite publikacije i konacni okvir brošura i Zdravlju tokom trudnoce i zdravlju dece. Konferencija je bila uspesna i G-din Sadik Idrizi, Ministar Zdravlja proglasio je 2005. godinu Majke i Deteta na Kosovu.

Perinatalni podaci od 2000 do 2004 godine

Metodologija

U cilju procene perinatalnog stanja na Kosovu tokom 2000 godine jedinica za negu majke i deteta/ WHO na Kosovu stvorila je mesecni izvestaj prikupljanju podataka. Ovi formulari su distribuirani preko osoblja u svim porodilistima. Podaci su uzimani iz porodilista i maticnih knjiga rođenih. Podaci su prikupljeni i iz zdravstvenih ustanova u kojima su se desili porodjaji i ako nisu sa iste porodilista. Takodje su prikupljeni i Pedijatrijske klinike u Pristini i odnose se na novorođjenca i mortalitet istih. Nema podataka u porodjajima kod kuće ili u privatnim klinikama. U želji da se prikupe celokupni i iscrpni podaci u perinatalnom mortalitetu, neonatalnoj smrtnosti u Pristini, podaci se odnose samo na pomenuta porodilista.

2001.god UNICEF- kancelarija na Kosovu se pridružila i tokom ovih godina vodila i podržavala sakupjanje i analizu podataka. Proces kolekcije podataka i proces analize podataka je nastavljen i aktivno podržan od strane Kosovskog Saveta za zdravlje majke i deteta, Kosovske ginekoloske asocijacije i Kosovske pedijatrijske asocijacije. Prikupljeni podaci su popunili prazninu vitalnih indikatora i proces je pratio istu metodologiju od 2000. god.

Definicije i indikatori su osnovani na porodicnom planiranju, zdravlju majke i deteta i reproduktivnom zdravlju, koriscenim u WHO regionalnoj kancelariji za Evropu.

Rezultati i interpretacija podataka od 2000 do 2004. su bili sledeci:

- Prijavljeni broj porodjaja
- Prijavljeni nacin porodjaja
- Prijavljeni broj zivih porodjaja sa
- Prijavljenim brojem nedonoscadi
- Prijavljenim brojem mrtvorodjenja
- Prijavljenim brojem rane neonatalne smrti i
- Prijavljeni broj smrti majki

Sledeci indikatori su izracunati koriscenjem prijavljenih podataka:

- Stopa perinatalnog mortaliteta
- Stopa ranog neonatalnog mortaliteta
- Stopa mrtvorodjenja
- Odos mortaliteta kod majki, i
- Stopa Carskog reza

Glavni perinatalni indikatori na Kosovu

2000. god prijavljeno je 38907 živih porodjaja i 572 mrtvorodjenja od starne 39 091 majke. Bilo je 2264 nedonoscadi i 577 ranih neonatalnih smrti. Stopa carskog reza iznosila je 7,5%. Devet slucajeva smrti majke je prijavljeno, odnos materinskog mortaliteta je bio 23 na 100000 živih porodjaja. Stopa perinatalnog mortaliteta iznosila je 29.1 na 1000 ukupnih rodjenja (29.1/1000)

2001 prijavljeno je 39506 živih rodjenja i 579 mrtvorodjenja od starne 39578 majki. 2001, Prijavljeno je 39 506 živih porodjaja i 579 mrtvorodjenja od strane 39 578 majki. Bilo je 2397 nedonoscadi 574 smrti novorodjencadi. Stopa carskog reza iznosila je 9.1 % Prijavljeno je 5 slucajeva smrti majki; stopa smrtnosti majke bila 12,6 na 100000 živih porodjaja. Stopa perinatalnog mortaliteta je 28.7 na 1000 ukupnih rodjenja.

2002. prijavljeno je 35271 živih rodjenja i 527 mrtvorodjenja od starne 35399 majki. Bilo je 2086 nedonoscadi i 444 slucajeva smrti kod novorodjencadi. Stopa carskog reza iznosila je 10.3% . Nije bilo slucajeva smrti majki. Stopa perinatalnog mortaliteta iznosila je 27.1 na 1000 rodjenja (27.1/1000)

2003. prijavljeno je 31815 živih rodjenja i 517 mrtvorodjenja od starne 31932 majki. Bilo je 2155 nedonoscadi i 375 slucajeva smrti kod novorodjencadi. Stopa carskog reza iznosila je 11.3% sedam slucajeva smrti majki. Stopa perinatalnog mortaliteta iznosila je 27.6 na 1000 rodjenja (27.6/1000)

2004. prijavljeno je 30852 živih rodjenja i 452 mrtvorodjenja od starne 30925 majki. Bilo je 2106 nedonoscadi i 352 slucajeva smrti kod novorodjencadi. Stopa carskog reza iznosila je 12,34%. Nema slucajeva smrti majki. Stopa perinatalnog mortaliteta iznosila je 25.68 na 1000 rodjenja (25.68/1000)

Glavni perinatalni indikatori na Kosovu za godine 2000, 2001, 2002, 2003 i 2004 su dati u sledecoj tabeli:

	2000	2001	2002	2003	2004
Ukupni broj porodjaja	39 091	39 578	35 399	31 932	30 925
Ukupni broj zive novorodjencadi	38 907	39 506	35 271	31 815	30 852
Ukupni broj mrtvorodjenja	572	579	527	517	452
Stopa mrtvorodjenja	14.5	14.4	14.7	15.9	14.44
Ukupni broj smrti novorodjencadi	577	574	444	375	352
Stopa rane smrti kod novorodjencadi	1.48	1.45	1.26	11.8	11.41
Stopa perinatalnog mortaliteta	29.1 per 1000	28.7 per 1000	27.1 per 1000	27.6 per 1000	27.09 per 1000
Stopa Carskog reza	7.5	9.1	10.3	11.3	12.34

Odnos polova	1.08	1.09	1.06	N/I	1.06

Ljudski faktori

Tokom godina 2003. i 2004. sakupljeno je više podataka iz porodilista na temu ljudskih faktora. Evidentno je da je broj ginekologa i akusera dovoljan pa i da prevazilazi potrebe. Kako god adekvatna distribucija sirom Kosova je postojeca i utice na puno funkcionisanje nekih porodilista zbog nedostatka ili limita ginekologa koji rade u primarnim zdravstvenim sluzbama i mestima kao sto su Podujevo, Vitina, Glogovac i Suva Reka.

Najzastupljeniji problem je nedostatak neonatologa u tercijalnim i sekundarnim zdravstvenim nivoima i ova potreba se treba uzeti u razmatranje u buducnosti.

Broj sestara i babica je dovoljan ali je neophodno njihovo premestanje.

Neadekvatnost i nedostatak u vestini zaposlenih utice na Ginekolosko-akuserku kliniku u Pristini. Pristinska klinika ima i oko 12000 porodjaja godisnje. Veliki broj zena dolazi iz okolnih oblasti koje imaju porodilista.

U nekim porodilistima koja imaju veliki broj porodjaja iako poseduju dobru ali nedovoljnu infrastrukturu, kvalifikovano zdravstveno osoblje, i opremu imaju nedostatak anesteziologa kojih ima previse i Ginekolosko-akuserskoj klinici u Pristini.

Zdravstvena oprema

Pored zaposlenih i njihovih vestina i kvalifikacija kvalitet zdravstvene sluzbe ovisi od adekvatne opreme.

Uopsteno gledano, porodilista su dobro opremljena osnovnom opremom. Kako god, postoji nedostatak specificne opreme visoke tehnologije i sekundarne zdravstvene pomoci. Nedostatak inkubatora je zabelezen u sekundarnim zdravstvenim nivoima, dok je previse neiskoriscenih i primarnim zdravstvenim nivoima. Ovo zahteva dalju procenu i relokaciju na mesta kojima nedostaju inkubatori.

Takodje, uocen je nedostatak u opremi intenzivne neonatalne nege narocito u Jedinici ginekolosko-akuserske neonatalne klinike.

Prijavljeni broj porrojaja za godine 2000-2004

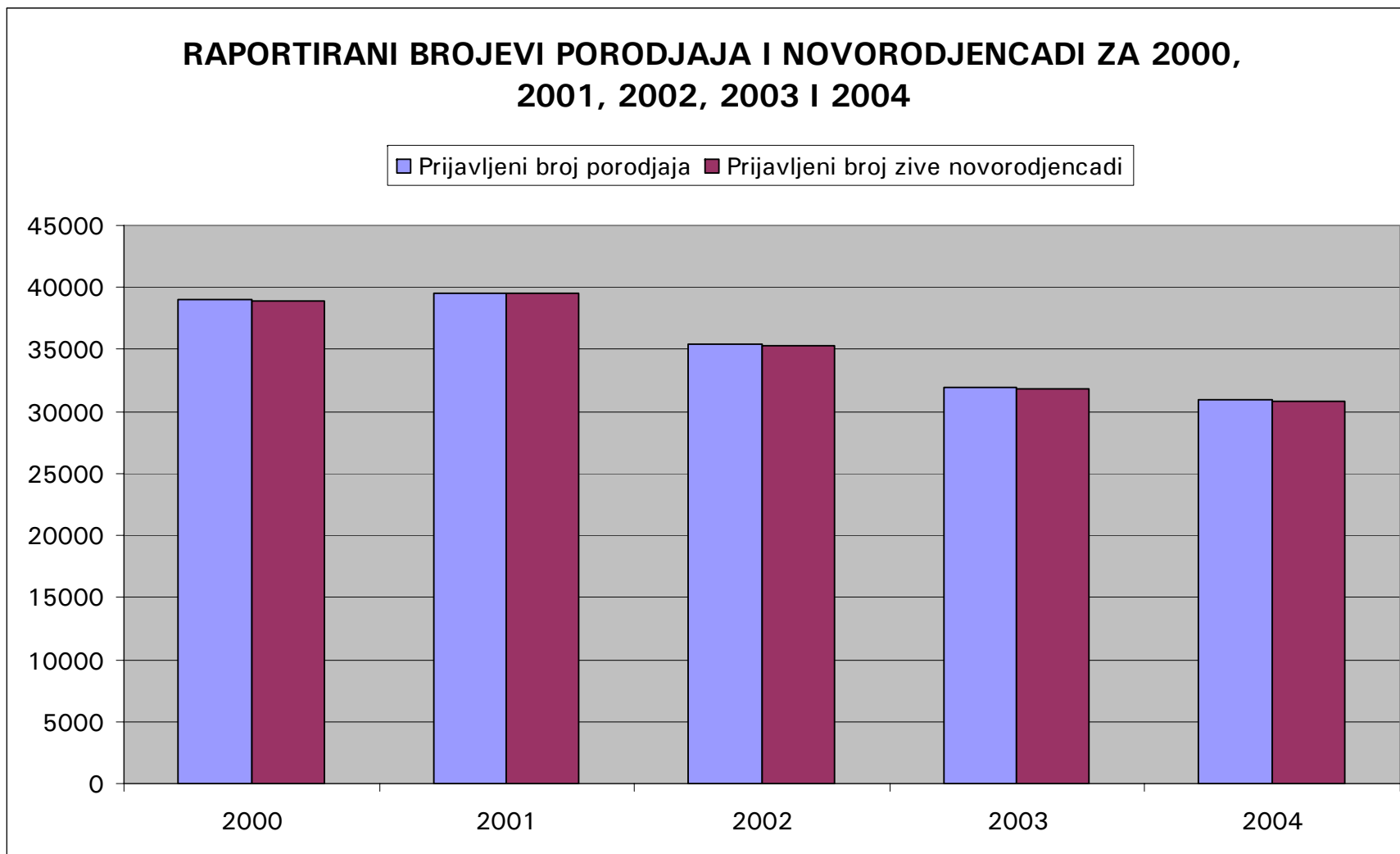
Od 2000.godine broj porrojaja pokazao je nizlaznu stopu. 2000 god. Bilo je 39091 porrojaj dok je 2004 prijavljeno 30 925 porrojaja.

Postoji nekoliko pretpostavki u mogucim faktorima koji su uticali na opadanje broja porrojaja kao sto su upotreba kontracepcije, porrojaji u privatnim klinikama, migracije, ali sve ovo se svakako mora podvrgnuti daljem istrazivanju.

Od 2000. godine primeceno je da postotak porrojaja putem carskog reza je povecan sa 7,5 % 2000. na 12,3% 2004.godine.

U grafikonu 1 pokazani su brojevi porrojaja i broj novorodjencadi od 2000. do 2004.god.

Grafikon 1: Kosovo - raportirani brojevi porodjaja i broj novorodjencadi za 2000 - 2004

Stopa Perinatalnog Mortaliteta 2000 – 2004

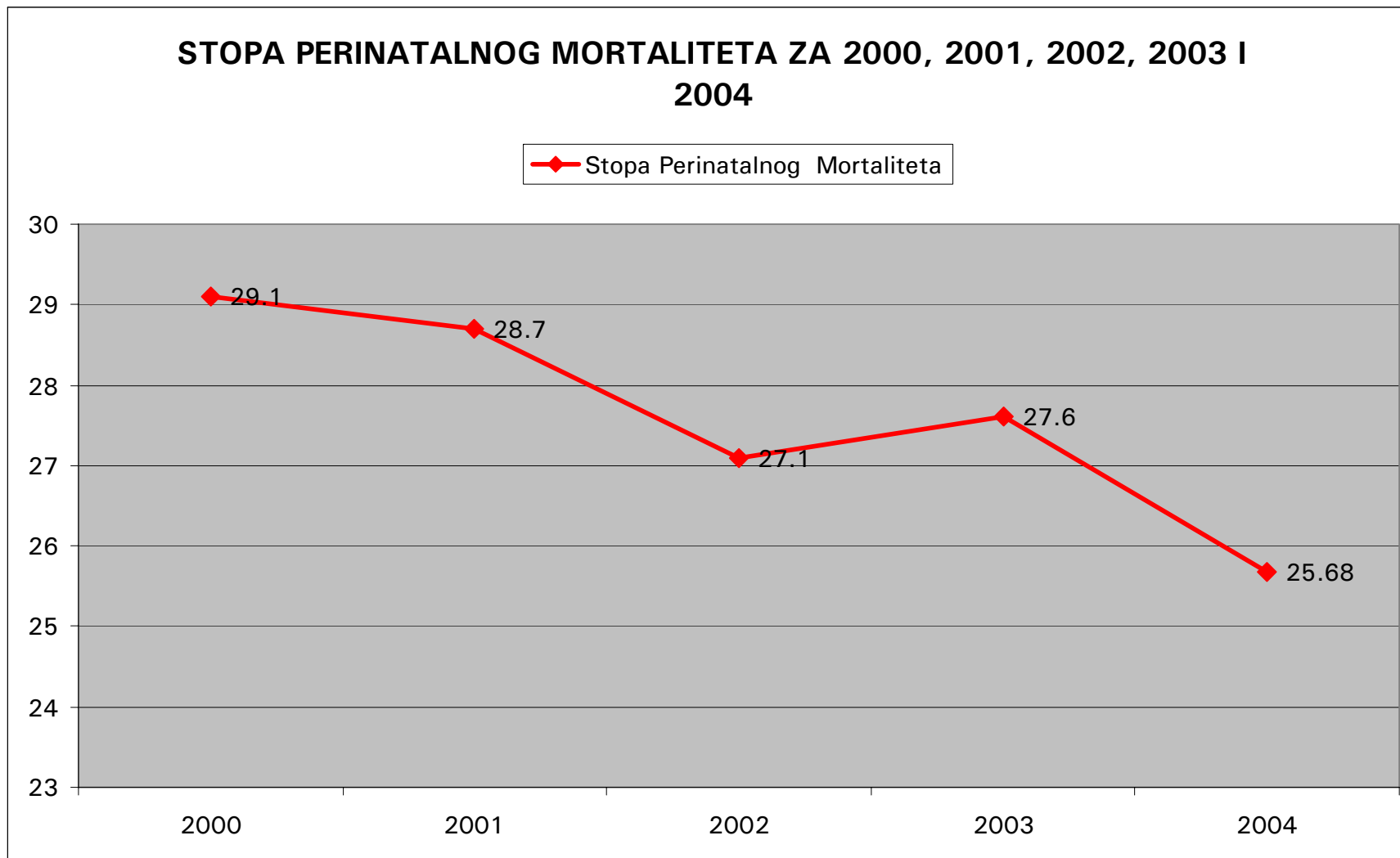
Stopa perinatalnog mortaliteta pokazuje da se smrt javlja tokom pozne trudnoce (22 nedelja nakon zaceca) na porodjaju i tokom prve nedelje nakon porodjaja (0-6 dana) Stopa perinatalnog mortaliteta je jedan od pokazatelja zdravstvenih sluzbi i njihovoj situaciji.

Na osnovu prijavljenih podataka i stopi perinatalnog mortaliteta primeceno je izvesno opadanje sa 29.1 2000.god, sem i 2003.god. kada je primecen blagi porast, dostizuci 25.68 odsto na 1000 rodjenja 2004 god.

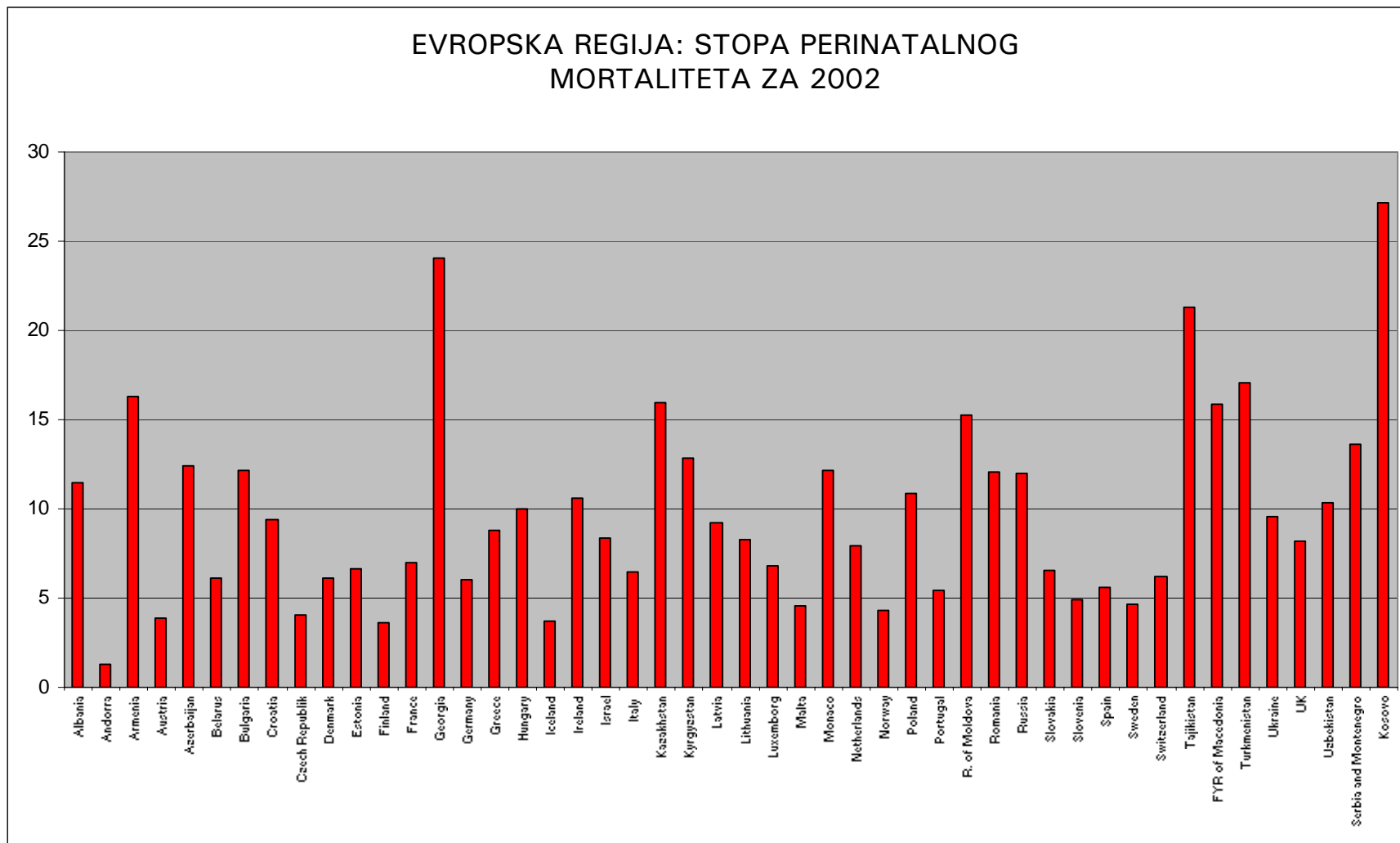
Iako je primceno opadanje, trenutna stopa perinatalnog mortaliteta je daleko od stope i zapadno-evropskim zemljama, zahtevajuci poboljsanu neonatalnu negu u cilju smanjenja stope mortaliteta.

U grafikonu 2 prikazana je stopa perinatalnog mortaliteta od 2000-2004 god.

Grafikon 2: Kosovo - Stopa perinatalnog mortaliteta za 2000 – 2004

Grafikon 3: Evropska Regija - Stopa perinatalnog mortaliteta za 2002

Adaptirano od WHO The European Health Report 2002

Stopa mrtvorodjenja od 2000 do 2004 godine

Jedan od pokazatelja kvaliteta ginekoloske nege je i stopa mrtvorodjenja.

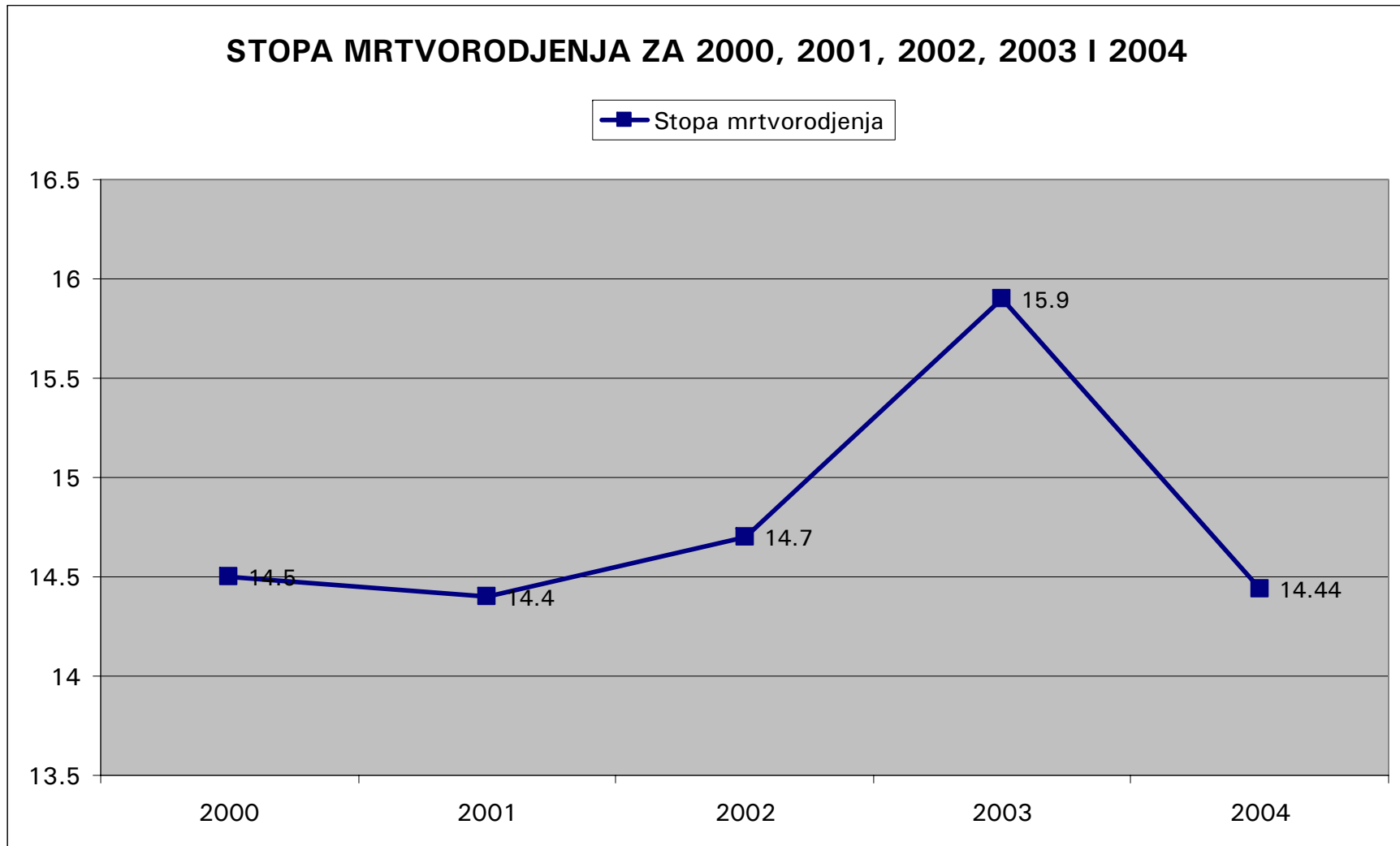
Stopa mrtvorodjenja je okarakterisana stabilnoscu. Na osnovu prijavljenih podataka stopa mrtvorodjenja na Kosovu 2000. god. iznosila je 14,5, dok 2004 je 14,4.

Iako neki podaci prikazuju visoku postporodjajnu negu, kvalitet iste se smatra slabim. Zapravo ovo se smatra jednim od bitnijih razloga staticne stope mrtvorodjenja.

U ovom stadijumu zbog mnogih razloga nisu dostupni podaci u smrti tokom postporodjaja ili porodjaja, i ovo se mora ramotriti posebnim studijama.

U predstojećem grafikonu 4 su prikazane stope mrtvorodjenja

Grafikon 4: Kosovo - Stopa mrtvorodjenja za 2000 - 2004

Stope rane smrti kod novorodjencadi od 2000 do 2004

Jos jedan procesni pokazatelj kvaliteta ginekoloske i neonatalne nege je broj rane smrti kod novorodjencadi, koji se moze povezati sa kvalitetom predporodjajne nege i/ ili dogadjaja i bolesti kod novorodjencadi.

Na osnovu prijavljenog broja 2004. stopa je u opadanju u odnosu na prethodne godine. Ovo ukazuje na poboljsanje nege novorodjencadi, iako su cifre daleko od cifara zapadno-evropski zemalja i potrebne su dodatne mere za poboljsanje i adekvatniji pristup.

Nazalost, uslovi transporta novorodjencadi iz regionalnih porodilista, narocito u skladu sa primarnom negom su nezoodvoljavajuci. Transportni inkubatori nisu prikljuceni ispravno. Zdravstveni radnici i neonatalnim jedinicama nisu u stanju niti da izmere temperature pristigle novorodjencadi

Primecen je i nedostatak u saradnji i povezivanju porodilista na svim nivoima zdravstvene nege. Ne postoji izvestaj niti parcenje novorodjencadi sa nizeg ka visem nivou niti obratno.

U cilju dobijanja podataka i SPM korisceni su formulari za zabelezavanje novorodjencadi i rane smrti kod novorodjencadi. Sa odseka za novorodjencad Pedijarijske klinike u Pristini prikupljen je prijavljeni broj iz svih porodilista, kao i prijavljeni broj rane smrti kod novorodjencadi. Kao dodatak sakupljeni su podaci u porodjajima kod kuce i registrovani su smrtni slucajevi i novorodjencadi.

Poboljsanja su primecena u slucajevima rane smrti kod novorodjencadi narocito s obzirom da je umanjen broj slucajeva smrti zbog infekcija i asfiksija. Kako god osnovni razlog smrti novorodjencadi je nezrelost i kongenitalne anomalije. Ovo se mora dalje istraziti uz poboljsanje vestina zdravstvenih radnika, adekvatne opreme, rutinsku upotrebu kortikosteroida i kvalitetno postporodjajno pracenje.

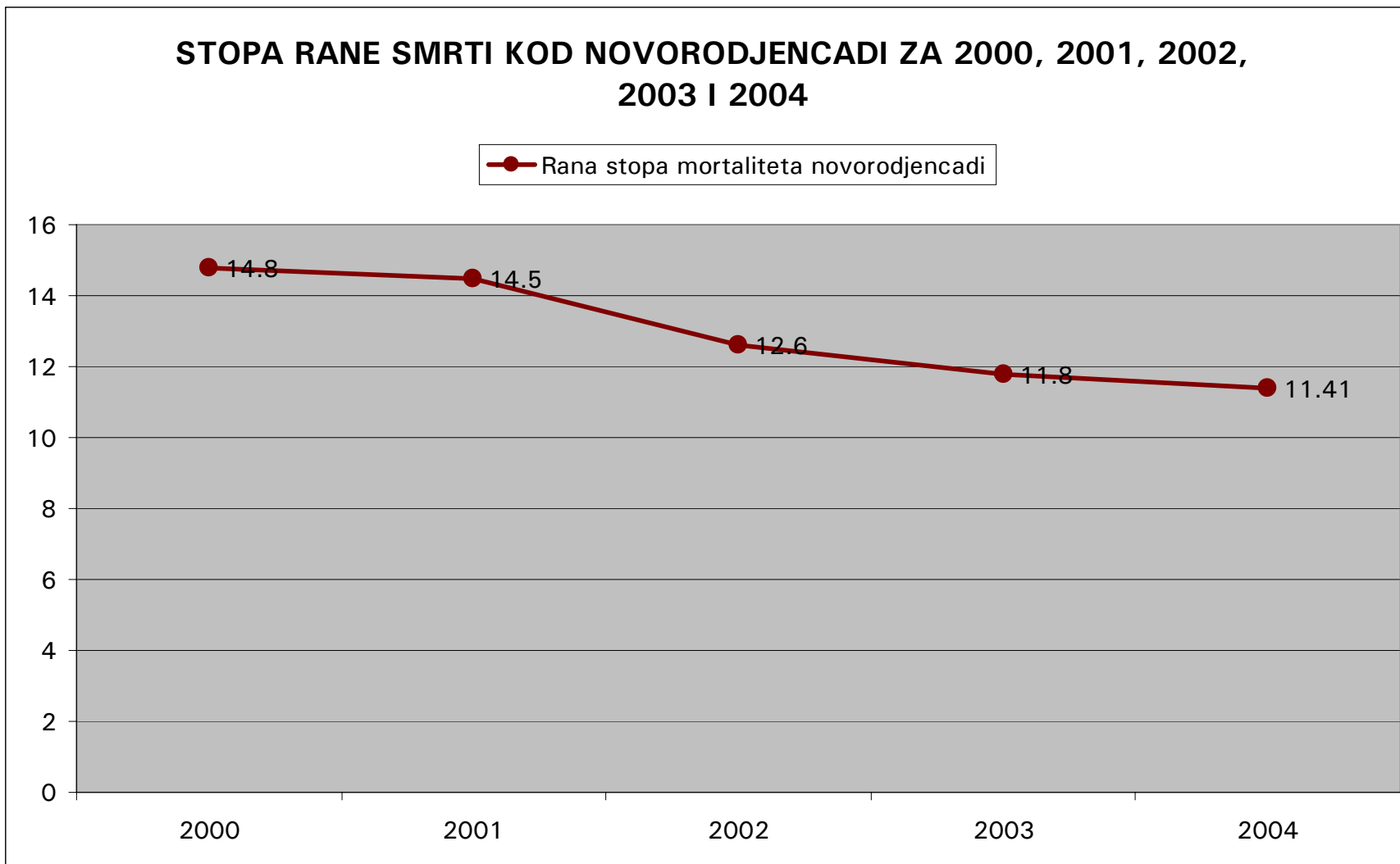
Stopa mortaliteta majki

Podaci u mortalitetu majki na Kosovu su nedovoljni i nepostojani. Na Kosovu ne postoji dostupna vitalna registracija sa konvencionalnim pristupom popisivanja smrti majki i cilju pracenja stope smrtnosti.

Od 2000. god. Ukupno je prijavljeno 24 slucaja smrti majki. 2000. god prijavljeno je 9 slucajeva, 2001. 5, 2002. nijedan, 2003. 7 i 2004. godine 3 slucaja smrti majki. Kako god, cifre nisu pouzdane jer su podaci iskljucivo iz porodilista i bolnica.

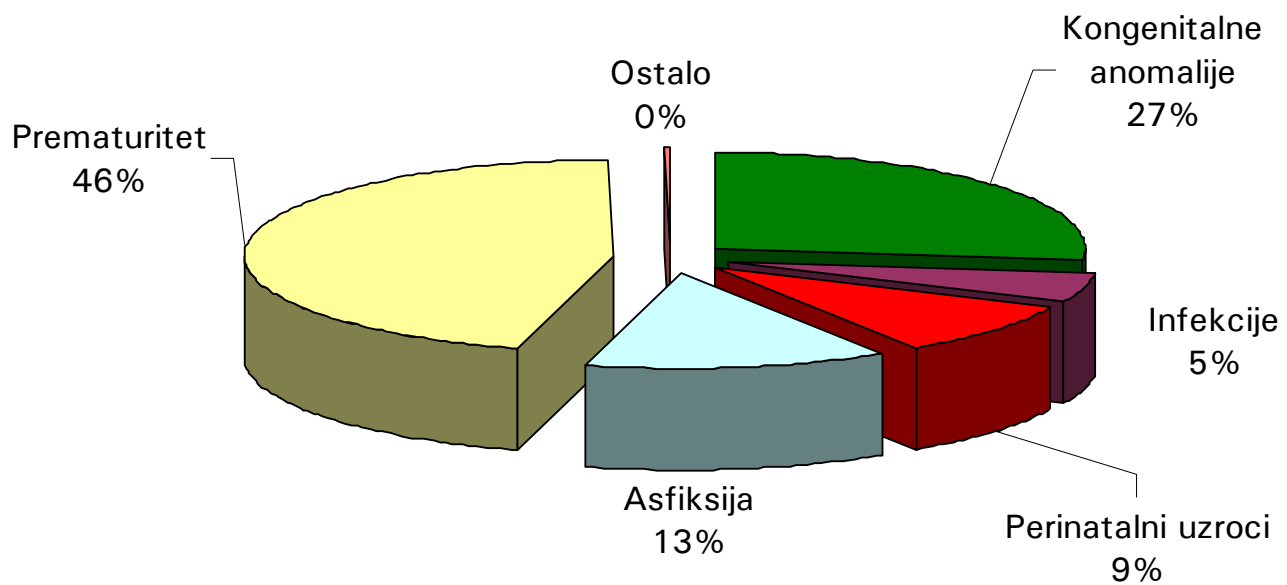
Sto se tice postporodjajne nege, moze se zakljuciti da je pristup zdravstvenim pomagalima na polju nege majki skoro univerzalna, ali je kvalitet nege slab. Sudeci po « Anketi Mikrohranjivog Statusa», rezultati pokazuju da 95% zena ima pristup porodjajnoj nezi. Ucestalost poseta postporodjajnoj nezi varira. Sudeci po ovom istrazivanju samo 25% zena je imalo posete za postporodjajnu negu, sto je prihvaceno kao optimalni broj poseta tokom trudnoce.

Grafikon 5: Kosovo - Stopa rane smrti kod novorodjencadi za 2000 – 2004

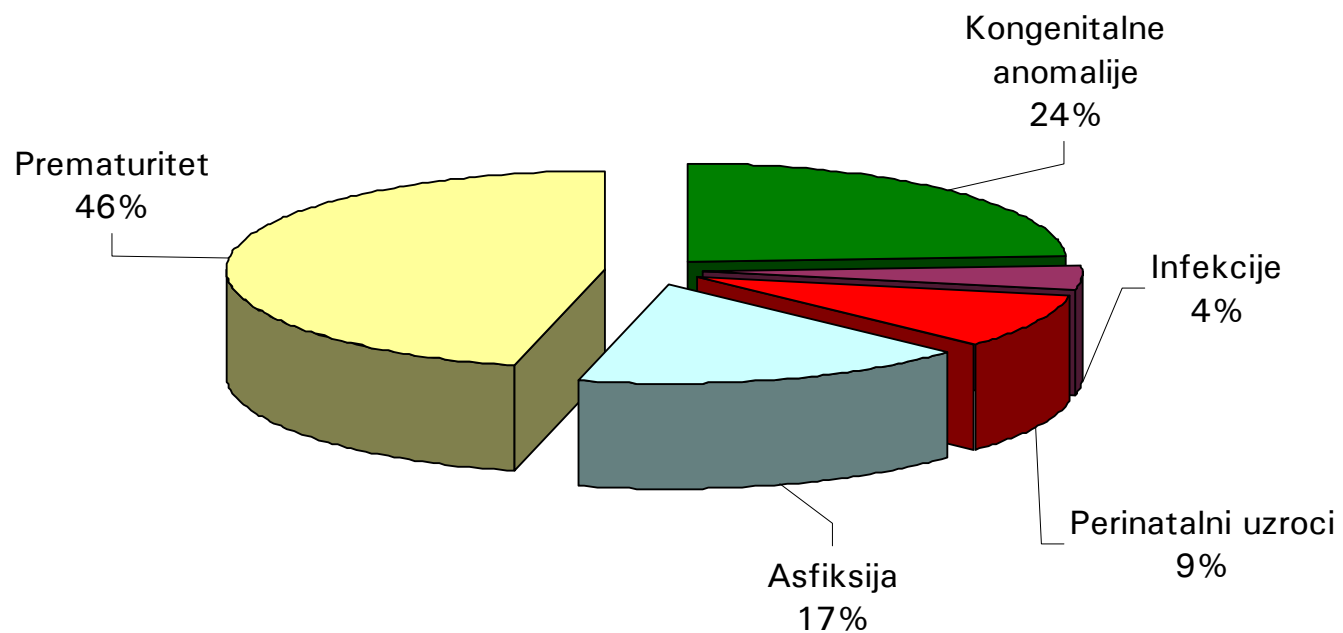
Grafikon 6: Kosovo - Glavni uzroci rane smrti kod novorođjencadi za godinu 2004

GLAVNI UZROCI RANE SMRTI KOD NOVOROĐJENCADI ZA GODINU 2004

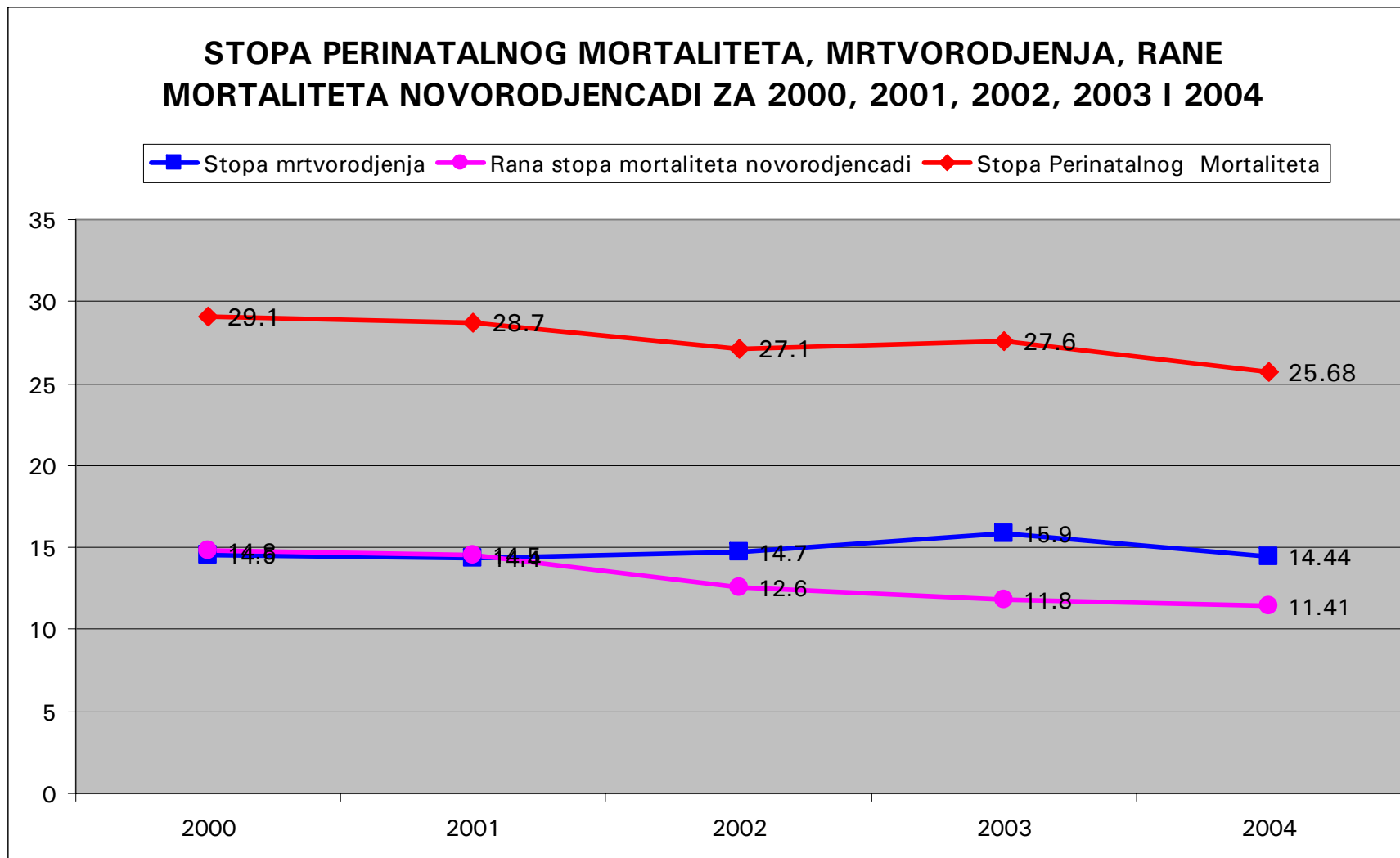

Grafikon 6: Kosovo - Glavni uzroci rane smrti kod novorodjencadi za godinu 2003

GLAVNI UZROCI RANE SMRTI KOD NOVORODJENCADI ZA GODINU 2003

Grafikon 6: Kosovo - Stopa perinatalnog mortaliteta, mrtvorodjenja, rane mortaliteta novorodjencadi za 2000 - 2004

Preporuke

Osnovne preporuke su sledece:

1. Alocirati finasijske izvore iz Ministarstva Zdravlja za podrsku Kancelarije za Negu Majke i Deteta i poziciju sluzbenika iste kancelarije
2. Osigurati implementaciju Startegije za Reproductivno Zdravlje
3. Osigurati izglasavanje i implementaciju Zakona o Reproductivnom Zdravlju
4. Omoguciti pristup kvalitetnim zdravstvenim ustanovama za majke i decu na svim nivoima zdravstvene sluzbe
5. Definirati razloge slabog pracenja postporodjajne nege i fokusirati se na zajednice Roma/ Askalija / i Egipcana.
6. Pojacati koordinaciju i kolaboraciju izmedju centarlnih i lokalnih vladinih zdravstvenih autoriteta, vladinih i ne-vladinih organizacija u cilju postizanja specifičnih ciljeva povodom implementacije različitih programa.
7. Omoguciti oficijalne administrativne cirkulare za rutinsku upotrebu protokola o zdravlju majke i deteta i za brosure na temu trudnoce i zdravlja deteta.
8. Alocirati fondove za distribuciju i dalje stampanje brosure na temu trudnoce i zdravlja deteta.
9. Omoguciti adekvatnu ishranu trudnica, dojilja i dece.
10. Povecati napore i obeleziti sva porodilista kao Bolnice pogodne za decu i implementovati Medjunarodni Kod trzista za proizvode-zamene majcinog mleka.
11. Omoguciti produzeni razvoj edukacije i povecati kapacitete i vestine zdravstvenih radnika o promovisanju efektivne perinatalne nege, Integrisanog bavljenja trudnocomi decijim zdravljem. ALARM kao i ostale tecajeve.
12. Pregledati i obnoviti kurikulum Medicinskog Fakulteta u vezi sa negom majke i deteta bazirano na medicini sa dokazima.
13. Adekvatno distribuisati zdravstvene radnike u porodilistima svih zdravstvenih nivoa.
14. Potpuno imlementovati i pratiti aplikaciju stadardizovane Osnovne Ginekoloske , nege (EOC) i Osnovne nege novorodjencadi i dojenjadi (ENC i BF) prakse.
15. Povecati znanje porodica o drustvu u temama zdravog nacina zivota, zastite reproductivnog zdravlja, bezbednom majcinstu i prevenciji oboljenja medju decom.
16. Ojacati edukaciju trudnica u edukacionim i informativnim centrima unutar porodilista uz podrsku ostalih.
17. Snabdeti relevantnom i neophodnom opremom porodilista i odseke za novorodjencad na svim nivoima.
18. Insitucionalizirati i nastaviti sa prikupljanjem i analizom podataka perinatalnih pokazatelja.
19. Organizovati regularno profesionalne sastanke u cilju predstavljanja i diskutovanja na temu zdravstvene nege majke i deteta.
20. Izvoditi istrazivanja na temu zdravstvenih sluzbi u privatnom i drzavnom sektoru, o vitalnoj situaciji majke i deteta i statistike ce se usredsrediti na RAE zajednice.

Aneks 1. AKTIVNOST PORODILISTA NA KOSOVU, 2000 – 2001 – 2002 – 2003 – 2004

GODINA	Prijavljen broj porodjaja	Prijavljeni broj carskih rezova	Prijavljeni broj instrument alnih porodjaja	Ukupni broj prijavljenih porodjaja	Ukupni broj prijavljene zive novorodjenjadi	Prijavljeni broj smrti majki	Stopa smrtnosti majki (per 100,00)	Procenat novorodjenjadi ispod < 2.5 kg	% carskog reza	Prijavljeni broj mrtvorodjenja	Prijavljena rana smrt novorodjenjadi	Prijavljena rana smrt novorodjenjadi u Prstini	Stopa perinatalnog i mortaliteta (per 1000)	Prosek porodjaja dnevno
2000	34487	2931	713	39091	38907	9	23	5.8	7.5	572	577		29.1	106.8
2001	34133	3591	784	39578	39506	5	12.6	6.1	9.1	579	412	162	28.76	108.43
2002	30057	3656	769	35399	35271	0	0	5.89	10.33	527	354	90	27.12	96.98
2003	26874	3605	653	31932	31815	7	21.92	7.32	11.29	517	375	87	27.59	87.48
2004	25688	3816	642	30925	30852	2	6.47	6.73	12.34	452	352	44	27.09	84.73

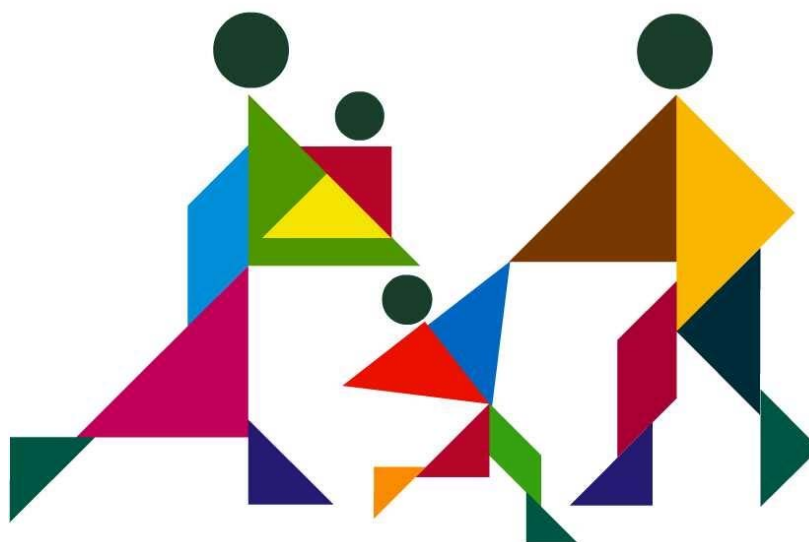
Aneks 2. AKTIVNOST PORODILISTA NA KOSOVU, JANUAR – DECEMBAR 2004

LOKACIJE	Prijavljen broj porodjaja	Prijavljeni broj carskog reza	Javljeni broj instrument alnih porodjaja	Ukupni broj prijaljenih porodjaja	Ukupni broj zive novorodjenjadi	Prijavljeni broj smrti majki	Stopa mortaliteta majki (per 100,000)	Procenat novorodjenjadi < 2.5 kg	% carskog reza	Prijavljeni broj mrtvorodjenja	Prijavljeni broj rane smrti novorodjenjadi	Prijavljeni broj rane smrti novorodjenjadi u Pristini	Stopa perinatalnog mortaliteta (per 1000)	Prosek porodjaja na dan
Decan	158	0	2	160	160	0	0	0.00	0.00	0	0	0	0.00	0.44
Dragas	304	0	0	310	309	0	0	0.32	0.00	1	0	0	0.00	0.85
Urosevac	2155	57	51	2286	2280	0	0	3.01	2.49	14	7	5	11.33	6.26
Djakovica	1936	376	17	2355	2350	0	0	5.26	15.97	27	10	5	17.67	6.45
Gnjilane	2395	230	74	2802	2782	1	35.69	7.25	8.21	46	24	10	28.29	7.68
Glogovac	633	0	5	648	648	0	0	0.62	0	1	0	0	1.54	1.78
Gracanica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Istok	267	0	0	273	273	0	0	1.10	0	0	1	0	0.00	0.75
Kamenica	128	0	4	132	132	0	0	2.27	0	0	0	0	0	0.36
Kacanic	28	0	0	28	28	0	0	28.57	0	0	0	0	0	0.08
Lipljan	126	0	0	126	126	0	0	0.79	0	0	0	0	0	0.35
S.Mitrovica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mitrovica/FMC	713	0	5	720	719	0	0	0.83	0	2	0	4	8.32	1.97
Mitrovic/MH	92	40	11	147	144	0	0	7.48	7.48	3	0	0	20.41	0.40
Pec	2174	534	65	2819	2835	0	0	3.68	18.94	21	17	9	16.46	7.72
Podujevo	312	0	0	316	315	0	0	1.90	0	1	0	1	6.33	0.87
Pristina	8389	1972	298	11122	11055	1	8.99	11.38	17.73	304	214	1	45.69	30.47
Prizren	3566	565	82	4290	4306	1	23.31	4.43	13.17	28	31	5	14.77	11.75
Orahovac	457	0	0	457	457	0	0	9.19	0	0	0	0	0	1.25
Obilic	661	0	0	661	661	0	0	3.47	0	1	0	1	3.02	1.81
Suva-Reka	337	0	3	342	340	0	0	0.58	0	2	0	0	5.85	0.94
Vitina	60	0	0	60	60	0	0	3.33	0	0	0	0	0	0.16
Vucitrn	797	42	25	871	872	0	0	0.57	4.82	1	4	1	6.87	2.39
UKUPNO	25688	3816	642	30925	30852	3	9.70	6.73	12.34	452	308	44	27.09	84.73

Reference

1. Zdravstvena polisa za Kosovo. Odsek za zdravlje i socijalno dobrostanje. Pristina, Februar 2001.
2. Svetska Zdravstvena Organizacija u promociji Efektivne Perinatalne Nege (PEPC) u evropskoj regiji. 2000.
3. Svetska Zdravstvena Organizacija u promociji Efektivne Perinatalne World Health Organization and UNICEF, Promoting Effective Perinatal Care in Kosovo, Izvestaj ocenjivanja 2000-2001, Pripremljeno od Dr. Skender Sulja and Agron Gasi, Mart 2002.
4. Svetska Zdravstvena Organizacija, Zdravstvena Jedinica za negu majke i deteta, Podaci o natalitetu, 2000.
5. Demografska, socijalna ekonomska i reprpduktivna situacija zdravlja na Kosovu nakon konflikta 1999. UNFPA, Zavod za statistiku Kosova i IOM [www.reliefweb.int/hcic/updates/rapport ar.pdf](http://www.reliefweb.int/hcic/updates/rapport%20ar.pdf), Oktobar 2000.
6. Program Vlade Kosova, Prioriteti Vlade Kosova 2002-2004, Jun 2002.
7. Stanje perinatalne zdravstvene nege na Kosovu: Proslost Sadasnjost i Buducnost, Izvestaj konsultanata za UNFPA Misije na Kosovu, Priredili Dr. Jay Gloeb, April 23 – June 15, 2001.
8. Privremena polisa zdravlja na Kosovu, privremene UN organizacije na Kosovu, Odsek za Zdravlje i socijano dobrostanje, Pristina, Kosovo.
9. Definicije i indikatori porodico planiranje, majcinska i detinja nega i reproduktivno zdravlje, korisceno u regionalnoj kancelariji WHO Evrope.
10. Definicije i indikatori, Osnovna nega novorodjencadi i dojenje Svetska zdravstvena organizacija, regionalna kancelarija za Evropu i UNICEF.
11. Kosovska aktivnost porodilista, mesecni izvestaji.
12. Istrazivanje o ishrani na Kosovu, Ministarstvo zdravlja, UNICEF i Institut za hranu i ishranu – Rim, Jun 2002.
13. Situacija analize dece i zena na Kosovu, UNICEF, 2004.
14. Evropski izvestaj o zdravlju 2002, WHO.
15. Perinatalna situacija na Kosovu za 2003. god.MoH, Kosovo Komitet za zdravlje majke i deteta, Kosovska ginekolosko-akuserska organizacija, Kosovska pedijatrijska organizacija, UNICEF Kosovo Kancelarija, 2004.
16. Demografska, socijalna i reproduktivna situacija zdravlja na Kosovu, rezultati istrazivanja o domacinstvima SOK i UNFPA, Jul 2003.
17. Izvestaj o pobijanju siromastva na Kosovu, Svetska banka, 2004.
18. Zdravlje i nega zdravlja na Kosovu Februar 2004.

UCINITE SVAKU MAJKU I DEJE VAZNIM

UNMIK

Ministarstvo Zdravlja

WHO

